

Heydər Əliyevin reallıq arzusu

ŞƏRQLƏ QƏRBİN, ŞİMALLA CƏNUBUN QOVŞAĞINDA...

Hər bir dövlətin sosial siyasəti onun iqtisadiyyatının inkişafı ilə qiymətləndirilir. Müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycanın qarşısında duran ən mühüm və strateji əhəmiyyətli vəzifələrdən biri iqtisadi tənəzzülün və böhran meyillərinin qarşısını almaq, maliyyə sabitliyini təmin edərək əhalinin sosial rifahını yaxşılaşdırmaq idi. Məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən iqtisadi startegiya qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq, sosial-iqtisadi dirçəlişə nail olmağa imkan verdi. Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi sosial-iqtisadi siyasətin mühüm istiqamətlərindən biri də infrastrukturun inkişaf etdirilməsi olub. Bu baxımdan həyata keçirilən nəqliyyat siyasətinin mərkəzində ölkə ərazisində beynəlxalq və tranzit dəhliz və yolların, ölkənin regionlarını, şəhər və rayondaxili yol-nəqliyyat infrastrukturunun bərabərpaylı inkişafı, eləcə də milli nəqliyyat-yol sisteminin dünya kommunikasiya məkanına sürətli inteqrasiyası dururdu. Beləliklə, Ulu Öndər Heydər Əliyevin ölkə iqtisadiyyatının inkişafı, nəqliyyat siyasətində ən mühüm amillərdən biri kimi Azərbaycanın beynəlxalq nəqliyyat sisteminin gücləndirilməsinə böyük önəm verirdi. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan TRASEKA, Şimal-Cənub, İNOGEYT Proqram layihələrinin iştirakçısı oldu.

Iqtisadiyyatın möhkəmləndirilməsində "Böyük İpək Yolu"nun rolu

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin iqtisadiyyatının möhkəmləndirilməsi və yeni istiqamətdə inkişaf etdirilməsində TRASEKA proqramı üzrə Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin – "Böyük İpək Yolu"nun bərpa edilmiş

si mühüm əhəmiyyət kəsb edir. "İpək Yolu"nun yenidən bərpa edilməsinə dair ilk addımlar 1991-ci ildə atılıb. Belə ki, həmin ildə Avropa Şurası tərəfindən TASIŞ – yardım proqramı qəbul edilmiş və bu proqramda yeni müstəqil dövlətlərdə demokratik islahatların keçirilməsini sürətləndirmək, milli dövlətlərdə bazar iqtisadiyyatı sistemini formalaşdırmaq, xüsusilə iqtisadi əlaqələrin genişlənməsinə xidmət edən yeni nəqliyyat dəhlizi layihələrinin yaradılması və həyata keçirilməsinə kömək göstərmək nəzərdə tutulmuşdu.

TRASEKA proqramı 1993-cü ilin may ayında Brüsseldə 8 dövlətin (5-i Mərkəzi Asiya, 3-ü isə Qafqaz respublikaları olmaqla) nəqliyyat və ticarət nazirlərinin iştirak etdiyi konfransda təsis edilmiş. Bu proqram Avropadan qərb-şərq istiqamətində - Qara dəniz, Qafqaz, Xəzər dənizindən Mərkəzi Asiyaya qədər nəqliyyat dəhlizinin inkişafına görə Avropa Birliyinin dövlətləri üçün nəzərdə tutulmuş strategiyasının bir hissəsidir. Bu proqramda

qeyd edilən yol Mərkəzi Asiyadan bütün dünya bazarları ilə əlaqələri olan limanlar arasında ən qısa, başlıcası isə ən sürətli və ucuz yol kimi qəbul edilir. Avropa Birliyi Komissiyasının təklifi ilə Azərbaycan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Ermənistan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistan nümayəndələrinin Brüsseldə görüşü olub, bu görüşdə regionun nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı ilə bağlı məsələlər müzakirə edilmiş, "Brüssel Bəyannaməsi" adlı sənəd qəbul edilmiş. "Brüssel

Federasiyası Azərbaycanla sərhəddəki məhdudiyyətləri götürdü, şosse, dəmir və su yollarını açdı. Üçillik fasilədən sonra 1997-ci ilin may ayında Bakı-Moskva, Bakı-Kiyev, Bakı-Makhachkala, Bakı-Həştərxan qatarları yenidən işləməyə başladı. Bakı-Poti limanı arasında etibarlı dəmiryol əlaqəsi yaradıldı. Ümumiyyətlə, 1993-96-cı illər ərzində Azərbaycanın Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, Norveç, Belçika, o cümlədən Şərqi Avropa dövlətləri ilə əlaqələri möhkəmləndirilib ki, bunun da səbəbi Azərbaycanın əlverişli mövqedə yerləşməsi idi. Azərbaycanın bu mövqeyindən H.Əliyev çox böyük məharətlə istifadə etdi.

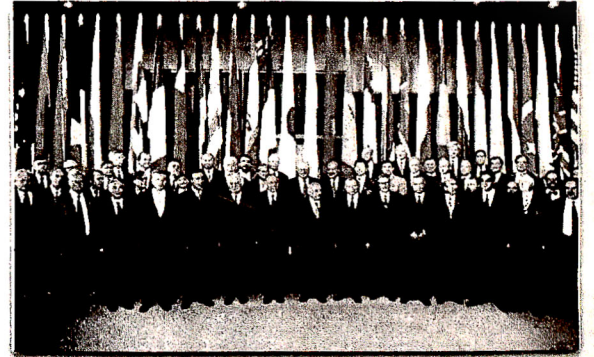
Aparılmış məqsədyönlü işlərin nəticəsi olaraq Prezident H.Əliyevin təşəbbüsü ilə region ölkələri və böyük dövlətlər tərəfindən 1998-ci il sentyabr ayında Bakıda "Böyük İpək Yolu"nun bərpa edilməsinə dair beynəlxalq konfransın keçirilməsi qərar alındı. 1998-ci il sentyabrın 8-də tarixi "İpək Yolu"nun bərpası üzrə beynəlxalq konfrans öz işinə başladı. Ümumilikdə 32 ölkənin və 13 beynəlxalq təşkilatın nümayəndə heyətlərinin iştirak etdiyi konfransda 9 ölkənin dövlət başçıları – prezidentlər, bir ölkədən nümayəndə heyətində baş nazir rəhbərlik edib.

Konfrans giriş sözü ilə Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyev açaraq bildirdi ki, konfrans müstəqil dövlətlərə kömək sahəsində Avropa Birliyinin göstərdiyi səmərəli sayıların nəticəsidir. Heydər Əliyev 1993-cü ilin mayında qeyd olunmuş "Avropa-Qafqaz-Asiya Transqafqaz nəqliyyat dəhlizi", TRASEKA proqramından bəhs edərək Avropa Birliyi komissiyasının təklifi ilə Azərbaycan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Ermənistan, Tacikistan, Özbəkistan nümayəndələrinin Brüsseldə görüşüyünlü, Avropa-Qafqaz-Asiya Transqafqaz nəqliyyat dəhlizinin əhəmiyyətini, onun inkişaf etdirilməsi sahəsində əməkdaşlığın konkret istiqamətlərini, forma və mexanizmlərini müəyyənləşdirən ilk beynəlxalq sənəd olduğunu bildirdi. Bakıda keçirilən beynəlxalq konfransın sonunda Avropa-Qafqaz-Asiya dəhlizinin inkişafı üzrə beynəlxalq nəqliyyat haqqında əsas çöxtərəfli sa-

ziş və onun texniki əlaqələri, "Bakı Bəyannaməsi", tarixi "İpək Yolu"nun bərpası üzrə beynəlxalq konfransın yekun məlumatı kimi beynəlxalq əhəmiyyət daşıyan üç sənəd imzalandı. Birinci sənəd 14 dövlət tərəfindən imzalandı. "Bakı Bəyannaməsi" ni bir çox dövlətlər imzaladı. Üçüncü sənəd yekun rəsmi məlumatdır ki, bu sənəd 29 dövlətin və Avropa Birliyinin nümayəndə heyətləri tərəfindən imzalandı.

"Böyük İpək Yolu"ndan TRASEKA-ya

Avropa-Asiya ölkələrinin əlaqələrinin sıx inkişafında qədim "İpək Yolu"nun bərpasını nəzərdə tutan TRASEKA Proqramının həyata keçirilməsi çox tədricən bir hadisədir. TRASEKA Proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan Avropa ilə Asiya arasında körpü, "Böyük İpək Yolu"nun bərpası hər bir ölkənin qarşısında daha yeni intensiv inkişaf imkanları açır. TRASEKA Proqramını inkişaf etdirərək Qərblə Şərq arasında neft ixracı, bütün mal-

ların həm Avropadan Asiyaya, həm də Asiyadan Avropaya daşınması üçün iki nəqliyyat dəhlizi yaradıldı.

"Böyük İpək Yolu"nun – TRASEKA Proqramı layihəsinin həyata keçirilməsi istiqamətində 2002-ci ildə irimiqəşli tədbirlər görüldü. Belə ki, 2002-ci il sentyabrın 18-də Səngəçal terminalında Bakı-Tibilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kamərinin tənənlə şəraitdə təməli qoyulub.

Qərb ilə Şərq arasında qarşılıqlı əlaqələrin möhkəmlənməsində Azərbaycanın rolu artıqca bir daha sübut olundu ki, "tarix təkrar olunur". Ancaq tarixin yenidən dirçəlişi və bəşəriyyətin hazırladığı dəyərlərin geri qaytarılması üçün şəxsiyyətlərin rolu əvəzsizdir. Bu baxımdan "Böyük İpək Yolu" – nün bərpası prosesinin Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdışı ilə eyni vaxta – 1993-cü ilə təsadüf etməsi, əslində təsadüf deyil, zamanın tələbi, dövrün zərurəti idi. Ümummilli lider H.Əliyevin uzaqgörənliklə söylədiyi kimi: "Azərbaycan "İpək Yolu"nun mərkəzində yerləşir..

"İpək Yolu" Yaponiya, Çin və Mərkəzi Asiyadan keçib Xəzərə çıxacaqdır. Xəzərdə Şərq və Qərb vahələri arasında keçid borusu var və bu bəzə Azərbaycanın məxsusudur. Bakı "İpək Yolu" üstündə yeganə iri dəniz limanıdır. Ona görə də, Azərbaycan burada çox mühüm strateji mövqə tutur və XXI əsrdə bu mövqeni daha da möhkəmləndirəcəkdir".

Azərbaycanın TRASEKA Proqramında iştirakı ölkəmiz üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir və Azərbaycanın Avropa ilə iqtisadi əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi və genişləndirilməsi, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası və beynəlxalq nəqliyyat qovşağına çevrilməsi üçün böyük imkanlar yaradır. Belə ki, keçən dövr ərzində TRASEKA Proqramı çərçivəsində "Nəqliyyatın idarə edilməsinin treyninqi", "Nəqliyyatın hüquqi və tənzimləyici çərçivəsi", "TRASEKA nəqliyyat dəhlizində vahid tarif siyasətinin tətbiqi", "Sərhəd-keçid proseduralarının sadələşdirilməsi", "Qafqaz dəmir yollarının bərpası" və onlarla digər texniki yardım və investisiya layihələri həyata keçirilib. Keçən dövrdə ölkədə TRASEKA Proqramı çərçivəsində Əsas Çöxtərəfli Sazişin şərtlərini həyata keçirilməsi məqsədilə nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı istiqamətində mühüm işlər görüldü. Belə ki, TRASEKA nəqliyyat dəhlizi üzrə yük axımının artırılması üçün nəqliyyat sektorunun texniki təchizatının yaxşılaşdırılması sahəsində bir sıra tədbirlər görüldü, avtomobil magistrallarının, dəmir yolu xətlərinin və körpülərin bərpası və tikintisi, dəmir yolu nəqliyyatı vasitələrinin, gəmilərin, bərələrin, liman qurğularının təmiri üzrə xeyli işlər görüldü.

Ümumiyyətlə, "Böyük İpək Yolu" – nün bərpası və Şərq-Qərb enerji dəhlizinin yaradılması global tarixi hadisələrdəndir. Bu layihələrin reallaş-

ması ilə yol boyunca yerləşən dövlətlər arasında iqtisadi əlaqələr möhkəmlənməsi, eyni zamanda ölkəmizdə iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi sürətləndi. Bir zamanlar "Böyük İpək Yolu" – nün bərpasına şübhə ilə yanaşanlar, daha sonra onunla bağlı layihələrdə iştirak etməyə can atıb, Azərbaycanla iqtisadi əlaqələr yaratmaq üçün təşəbbüslər göstərirlər. Avropa-Asiya məkanı mövcud olduqca, bu yol yasaacaq və hər bir dövlətin iqtisadiyyatının güclənməsinə xidmət edəcək, Azərbaycan xalqı da bunun bəhrəsini görəcək. Ulu Öndər Heydər Əliyevin arzusu da, məhz beynəlxalq layihələrin iştirakçısı kimi Azərbaycanın davamlı inkişafı idi ki, bu gün reallığa çevrilib.

Nigar Abdullayeva

Yaz "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC və Azərbaycan Mətbuat Şurasının Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibəti ilə kütlüvi informasiya vasitələrinin təmsilçiləri arasında keçirdiyi müsabiqəyə təqdim olunur.